

3. Eliseev, D. (2008). *Istoria Kitaya. Korni nastoyashchego [History of China. The roots of the present]*. Sankt-Peterburg: Evlaziia [in Russian].
4. Maks, Veber. (2017). *Hozyaistvennaya etika mirovyh religii. Konfytsanstvo i Daosizm [The economic ethics of world religions. Confucianism and Taoism]*. Sankt-Peterburg: Vladimir Dal [in Russian].
5. Meshcherina, E. G. (2017). *Estetika Drevnego Vostoka: Kitai. Indii. Iaponia: buddizm i iskusstvo XX veka: uchebnoe posobie kursu estetiki [Aesthetics of the Ancient East: China. India. Japan: Buddhism and 20th Century Art: Aesthetics Course Tutorial]*. Moskova: Kanen-Plys [in Russian].
6. Martynov, A. S. (2006). *Konfytsanstvo: etapy razvitiya. Konfytsii. «Lun iui» [Confucianism: stages of development. Confucius. "Lun yu"]*. Sankt-Peterburg: Azbuka klassika: Peterburgskoe vostokovedenie [in Russian].
7. Melnikova, E.V. (2006). *Kultura i tradicii narodov mira. [Culture and traditions of the peoples' world]*. Moskova: Dialog kul'tur [in Russian].
8. The series «China is Before You. Chinese youth in the era of Internet». (2012). Beijing: Magazine «China».

Vinogradova N. M., Ding Yujing. Reflection of ancient Chinese values in the pedagogical practice of educational manager's training in modern China

Analyzing the fundamental importance of traditional Chinese values, their influence on the formation and training of education managers and state (municipal) employees of China is revealed. Based on the philosophical significance of Confucian teaching, the rules of the Chinese language and literature, the positive importance of hieroglyphs and calligraphy for the development of human abilities was emphasized. Confucius' ideas have a huge impact on modern Chinese society. They provide for the fulfillment by people of their duties in accordance with their educational level and moral qualities. Strict observance of etiquette and norms of behavior plays a positive role in all educational institutions, including the family. Since the education of managers should be diversified, the study of such types of arts as calligraphy, poetry, painting and music are mandatory in the training of senior and lower managers.

The ancient Chinese sages believed that music was an integral part of the educational process. The Chinese character «music» contains the meaning of the national anthem. The national anthem of China has a tremendous impact on educational practice, and the party-patriotic orientation of education. The national anthem of China was composed as a call for a war of liberation against Japanese aggression and as a desire for freedom and peace for humanity. It reminds a generation of young people to always honor their history and realize the great mission of their homeland.

On the basis of the Confucian model in education – humanity, observance of norms of behavior and moral principles, the great Teacher created the type of manager and official who ensured highly effective management, formed harmonious conditions of the production process and loyal psychological norms of human behavior in the team. The effectiveness of Chinese management directly depends on clear distribution of resources and personnel, on personal relationships and favorable climate, which is the basis for interaction between management structures and subordinates. The manager's personal qualities directly affect his managerial activities, as well as the creation of favorable conditions for interaction between the staff and employees. In preparing a manager for various fields of activity, especially the head of the educational process, an in-depth study of ancient Chinese educational values is required.

In our opinion, in the near future, Chinese management will become one of the foundations of the ethical life of many peoples. Given the strict limitation of natural resources, only those states whose citizens are brought up on high moral principles (Confucian values) will have chances for prosperity.

Key words: Education, Chinese traditional values, Chinese society, Confucianism, culture, pedagogy, history, poetic heritage, personal qualities of manager.

УДК 336:378

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.12>

Власова І. В.

ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Здійснено аналіз законодавчого забезпечення у сфері вищої освіти США. Встановлено, що політика у сфері вищої освіти є децентралізованою. Вища освіта ґрунтується на фундаментальній цінності академічної свободи, що є ключовим компонентом якості освіти. Виявлено відмінності між штатами щодо загальної структури управління в частині розподілу обов'язків і повноважень між виконавчими та законодавчими органами влади. Виявлено, що відповідальність за загальну політику штату у сфері вищої освіти покладено на спеціалізовані органи (наприклад, Рада штату з питань вищої освіти або Комісія з вищої освіти). Існують органи для управління закладами вищої освіти та координації системи вищої освіти. У кожному штаті діє своя Конституція і законодавство у сфері вищої освіти. Влада штатів переважно фінансує вищу освіту шляхом прямих субсидій і відіграє подвійну роль «наглядача» за «громадськими інтересами» і «провайдера послуг у сфері вищої освіти», а також надає цільову фінансову підтримку студентам. Фінансування вищої освіти в США характеризується варіативністю та містить урядове фінансування (на федеральному рівні, штатів і місцевого самоврядування), приватне фінансування (корпорації, благодійних організацій), власні фінансові ресурси закладів вищої освіти (доходи від надання послуг у сфері вищої освіти, використання власності, медичної діяльності, допоміжних послуг). Проаналізовано структуру надходжень закладів вищої освіти за джерелами та типами закладів (публічних та приватних (комерційних й некомерційних)). З'ясовано, що у структурі фінансування публічних закладів вищої освіти найбільшою була частка урядових грантів, контрактів та асигнувань.

Ключові слова: інституційна автономія, гранти, кредити, джерела фінансування, модель фінансування, фінансова підтримка, фінансова автономія університету.

Сполучені Штати Америки посідають одне із провідних місць у світі за рівнем розвитку і часткою витрат на вищу освіту. Вона становить 2,6 % ВВП та перевищує середнє значення по країнам ОЕСР (1,54 % ВВП) та ЄС 22 (1,35 % ВВП) [1, с. 266]. В Україні розпочато реформи у сфері вищої освіти, що спрямовані на забезпечення автономії університетів. Це зумовлює необхідність зміни моделі фінансування та фінансового менеджменту закладів вищої освіти на національному й інституційному рівнях. З огляду на це вважаємо за потрібне проаналізувати досвід США, заклади вищої освіти яких мають значну автономію, у т.ч. фінансову. Це надасть змогу краще зрозуміти особливості децентралізованого підходу у сфері вищої освіти та сформулювати механізми збалансування фінансової автономії, підзвітності й фінансування.

McGuinness A. C. [2] дослідив особливості фінансового менеджменту та урядування закладів вищої освіти США, питання індивідуальної академічної свободи та закладів розглянуто Donna R. Euben [3], модель та особливості імплементації результат-орієнтованого фінансування досліджено Bennett G. Boggs [4] та Dennis P. Jones [5], специфіку фінансування вищої освіти у США проаналізовано D. Bruce Johnstone [6].

Дослідники переважно акцентували увагу на академічній свободі, інституційній автономії та урядуванні закладів вищої освіти, а питання фінансування університетів залишається недостатньо розкритим.

Мета статті – проаналізувати стан та особливості фінансування закладів вищої освіти США у контексті забезпечення фінансової автономії університетів.

Основним законодавчим актом, що має вищу юридичну силу в США, є «Constitution of the United States of America, 1787» [7] (Конституція Сполучених Штатів Америки 1787 року). У Поправці X 1791 р. до Конституції США вказано: «повноваження, які не делеговані Сполученим Штатам Конституцією, та користування якими не заборонено нею окремим штатам, зберігаються відповідно за штатами або за народом» [8].

Законодавчим актом США, що регулює відносини між Федеральним Урядом, коледжами, університетами та студентами, є «Higher Education Act, 1965» [9] (Закон «Про вищу освіту» 1965 року). У цьому Законі передбачені різні федеральні програми допомоги для підтримки студентів від U.S. Department of Education [10] (Департаменту освіти США), включаючи грантові програми щодо розширення доступу до освіти для студентів із низьким рівнем доходів. Також цей Закон містить положення, яких заклади вищої освіти мають дотримуватися для участі у федеральних програмах підтримки студентів, регулювання процесу акредитації, вимоги до фінансової відповідальності.

Зазначимо, що роль Федерального Уряду у фінансуванні вищої освіти відрізняється від ролі влади штатів. Згідно з Поправкою «Education Amendments, 1972» [11] до Закону № 92-318, 86 Stat. 235 (Закону «Про вищу освіту» 1972 р.) про відмову від прямої федеральної підтримки закладів вищої освіти було акцентовано на необхідності надання допомоги безпосередньо студентам. Влада штатів переважно фінансує вищу освіту шляхом прямих субсидій і відіграє подвійну роль «наглядача» за «громадськими інтересами» і «провайдера послуг вищої освіти» [2, с. 9].

У звіті «Financial management and governance in HEIs: United States» [2] (Фінансове управління та урядування у закладах вищої освіти: Сполучені Штати) зазначено, що: «у США фінансові відносини між закладами вищої освіти й Урядом найбільш яскраво виражені на рівні штатів. Незважаючи на те, що Федеральний Уряд відіграє важливу і суворо регламентовану роль в управлінні країною (зокрема, виступає гарантом Конституції і створює нормативно-правову базу у сфері цивільного права, захисту навколишнього середовища, політики забезпечення зайнятості, здійснює фінансування стипендій і грантів на наукові дослідження), він не бере прямої участі у фінансовому управлінні закладами вищої освіти» [2, с. 5].

У документі «Academic freedom of individual professors and higher education institutions: the current legal landscape» [3] (Академічна свобода професорського складу та закладів вищої освіти: діюча правова сфера 2002 р.) American Association of University Professors (Американської асоціації університетських професорів) наголошено, що американська вища освіта спирається на фундаментальну цінність академічної свободи: «Верховний суд США визнав право Першої поправки щодо інституціональної академічної свободи: завданням університету є забезпечити ту атмосферу, яка є найбільш сприятливою для роздумів, експериментів та творчості. Це атмосфера, в якій переважають «чотири основні свободи» університету – визначати для себе на академічній основі, хто може і що можна викладати, як і хто може бути допущений до навчання» [3, с. 6].

У документі «Public Policy Agenda» [12] (Порядок денний у сфері державної політики 2019 р.) American Association of State Colleges and Universities, AASCU [13] (Американської асоціації державних коледжів та університетів) наголошено, що: «академічна автономія є центральним компонентом якості освіти. Як державні установи, члени AASCU поважають і розуміють право громадськості здійснювати нагляд і вимагати підзвітності в обмін на їхню підтримку. Однак в інтересах збереження цілісності повноважень, які надані державними закладами, надзвичайно важливо, щоб директивні органи дозволяли державним коледжам приймати кращі академічні рішення з питань освіти. Політичне втручання в академічну свободу та інституційну автономію неминуче вплине на діяльність державних інституцій та зменшить цінність і достовірність їхніх повноважень» [12, с. 16].

Наголосимо на існуванні між штатами відмінностей щодо питання загальної структури управління в частині розподілу обов'язків і повноважень між виконавчими та законодавчими органами влади. Відповідальність за загальну політику штату у сфері вищої освіти покладено на спеціалізовані органи (напри-

¹ OECD (2018), Education at a Glance 2018: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>. С. 266.

клад, на Раду штату з питань вищої освіти, Комітет членів правління університетів або Комісію з вищої освіти). Також створюються органи для управління закладами вищої освіти та для координації системи вищої освіти, наприклад, координації системи муніципальних інститутів під управлінням місцевої влади. У деяких штатах існують координаційні ради, що реалізують політику штату у сфері вищої освіти (затвердження програм, бюджетування і розподіл фінансових ресурсів і т.д.), однак вони не здійснюють управління закладами вищої освіти [2].

У кожному штаті діє своя Конституція і законодавство у сфері вищої освіти. Статуси деяких університетів прописані в Конституціях штатів. Наприклад, у Конституції штату Каліфорнія [14] міститься таке положення щодо University of California: «University of California є публічним трастовим фондом (public trust), яким керує корпорація під назвою «The Regents of the University of California» (Регенти Університету Каліфорнія) з повними повноваженнями щодо організації та урядування» (ст. 9).

Відзначимо, що структура фінансування закладів вищої освіти відрізняється залежно від їх типу; динаміка їх кількості подана у табл. 1. У статистичній звітності виокремлюють заклади вищої освіти таких типів: публічні (які отримують основну підтримку за рахунок урядових фінансових ресурсів) та приватні (комерційні й некомерційні).

Таблиця 1

Кількість закладів вищої освіти 4-го рівня акредитації за типами впродовж 2012–2018 рр. [15, с. 76]

Тип закладу вищої освіти	2012/13	2017/18
Public (публічний)	648	711
Private nonprofit (приватний некомерційний)	1251	1301
Private for-profit (приватний комерційний)	710	395
Усього	2609	2407

З табл. 1 видно, що у 2017/18 н. р. порівняно з 2012/13 н. р. кількість закладів вищої освіти скоротилась з 2609 до 2407 переважно за рахунок скорочення кількості приватних комерційних закладів із 710 до 395. Натомість зросла кількість приватних некомерційних закладів із 1251 до 1301 та публічних закладів вищої освіти з 648 до 711. Загальний обсяг надходжень закладів вищої освіти у 2016/17 н. р. становив 650 млрд дол. США, з яких: 391 млрд дол. США отримали публічні заклади вищої освіти; 243 млрд дол. США – приватні некомерційні заклади вищої освіти; 16 млрд дол. США – приватні комерційні заклади вищої освіти.

Структура надходжень за джерелами та типами закладів вищої освіти представлена у табл. 2.

Таблиця 2

Структура надходжень чотирирічних закладів вищої освіти за джерелами та типами закладів у 2016–17 н. р., % [15, с. 176]

Тип закладу вищої освіти	Оплата навчання	Інвестиції	Урядові гранти, контракти, асигнування	Допоміжна діяльність	Інші надходження
Public (публічний)	20	4	41	7	28
Private nonprofit (приватний некомерційний)	30	20	11	7	31
Private for-profit (приватний комерційний)	91	0	4	2	3

З табл. 2 видно, що у 2016/17 н. р. у структурі фінансування публічних закладів вищої освіти найбільшою була частка урядових грантів, контрактів та асигнувань – 41 %, з яких на федеральний рівень припадає 13 %; рівень штатів – 21 %; місцевий рівень – 7 % загального обсягу надходжень [12]. Натомість у структурі фінансування приватних некомерційних та комерційних закладів найбільшою була частка від оплати навчання – 30 % і 91 % відповідно. Але вони також отримують фінансування з Федерального бюджету, штатів та місцевих бюджетів: 10,41 % та 0,87 % для приватних некомерційних та 3,3 % і 0,25 % для приватних комерційних відповідно [12].

У 2017/18 н. р. порівняно із 2010/11 н. р. середнє значення вартості оплати навчання зросло на 18 % – з 10,7 тис. дол. США до 12,6 тис. дол. США [12, с. 214]. За таких умов важливою стає державна фінансова допомога студентам і членам їхніх сімей. У Title IV Higher Education Act, 1965 визначено види програм фінансової допомоги студентам у вигляді федеральних грантів, кредитів, Federal Work-Study Program (Федеральна програма Робота-навчання).

Найбільшою федеральною кредитною програмою є «William D. Ford Federal Direct Loan Program» (Федеральна програма прямого кредитування Вільяма Д. Форда), запроваджена у 2010 році, за якої Федеральний Уряд є кредитором. Існує можливість субсидування процентів за кредитами такої програми залежно

від потреби, поки одержувач навчається в школі. Інші типи студентських кредитів включають інституційні та приватні кредити. Більшість кредитів підлягають виплаті впродовж десяти років. Початок періоду погашення кредитів передбачено через шість місяців після закінчення навчання. У 2016/17 н. р. 46 % студентів очної форми навчання отримали кредити. Гранти та кредити є основною формою федеральної фінансової допомоги студентам. Найбільшою федеральною грантовою програмою є програма Pell Grant (Гранти Пелла) на основі фінансових потреб студентів.

Висновки. Таким чином, університети США мають диверсифіковані джерела фінансування вищої освіти, що включає урядове фінансування (на федеральному рівні, штатів і місцевого самоврядування), приватне фінансування (корпорацій, благодійних організацій), власні фінансові ресурси закладів вищої освіти (доходи від надання послуг у сфері вищої освіти, використання власності, медичної діяльності, допоміжних послуг). У фінансуванні публічних закладів вищої освіти переважають урядові гранти, контракти та асигнування, у приватних (некомерційних та комерційних закладів) – надходження від оплати навчання, хоча вони також отримують урядове фінансування.

Перспективи подальших досліджень убагаємо в аналізі успішного досвіду інших високорозвинених країн із федеративним устроєм, зокрема Канади, щодо моделі фінансування та механізмів посилення фінансової автономії університетів.

Використана література:

1. OECD (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>
2. McGuinness A. C. (2004). *Financial management and governance in HEIs: United States*. URL: <https://www.oecd.org/unitedstates/33642738.pdf>
3. Euben Donna R. (2002). *Academic freedom of individual professors and higher education institutions: the current legal landscape*. URL: [https://www.aaup.org/sites/default/files/files/Academic%20Freedom%20-%20Whose%20Right%20\(WEBSITE%20COPY\)_6-26-02.pdf](https://www.aaup.org/sites/default/files/files/Academic%20Freedom%20-%20Whose%20Right%20(WEBSITE%20COPY)_6-26-02.pdf)
4. Boggs Bennett G. (2018). *National Conference of State Legislatures Outcomes-based Funding as an Evolving State Appropriation Model*. URL: http://www.ncsl.org/Portals/1/Documents/educ/Outcome-basedFunding_v02.pdf
5. Jones Dennis P. (2013). *Outcomes-Based Funding: The Wave of Implementation*. URL: [https://www.insidehighered.com/sites/default/server_files/files/Outcomes-Based%20Funding%20Report%20\(Final\).pdf](https://www.insidehighered.com/sites/default/server_files/files/Outcomes-Based%20Funding%20Report%20(Final).pdf)
6. Johnstone D. Bruce (2015). *Financing American Higher Education in the 21st Century: What Can the United States Learn From Other Countries?* URL: <https://www.luminafoundation.org/files/resources/financing-american-higher-education.pdf>
7. *The Constitution of the United States: A Transcription*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>
8. *Amendment X to the U.S. Constitution*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript#toc-amendment-x>
9. *Higher Education Act of 1965*. URL: <https://legcounsel.house.gov/Comps/Higher%20Education%20Act%20Of%201965.pdf>
10. U.S. Department of Education. URL: <https://www.ed.gov/>
11. Public Law №. 92-318, 86 Stat. 235. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-86/pdf/STATUTE-86-Pg235.pdf>
12. American Association of State Colleges and Universities (2019). *Public Policy Agenda*. URL: <http://www.aascu.org/policy/public-policy/2019PPAFullVersion.pdf>
13. American Association of State Colleges and Universities. URL: <https://aascu.org/>
14. California Constitution Article IX Education. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=CONS§ionNum=SEC.%209.&article=IX
15. (2019). *The Condition of Education 2019 (NCES 2019-144)*. U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics / J. McFarland et al. URL: <https://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2019144>

References:

1. OECD (2018), *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>.
2. McGuinness, A. C. (2004). *Financial management and governance in HEIs: United States*. URL: <https://www.oecd.org/unitedstates/33642738.pdf>.
3. Euben, Donna R. (2002). *Academic freedom of individual professors and higher education institutions: the current legal landscape*. URL: [https://www.aaup.org/sites/default/files/files/Academic%20Freedom%20-%20Whose%20Right%20\(WEBSITE%20COPY\)_6-26-02.pdf](https://www.aaup.org/sites/default/files/files/Academic%20Freedom%20-%20Whose%20Right%20(WEBSITE%20COPY)_6-26-02.pdf).
4. Boggs, Bennett G. (2018). *National Conference of State Legislatures Outcomes-based Funding as an Evolving State Appropriation Model*. URL: http://www.ncsl.org/Portals/1/Documents/educ/Outcome-basedFunding_v02.pdf.
5. Jones, Dennis P. (2013). *Outcomes-Based Funding: The Wave of Implementation*. URL: [https://www.insidehighered.com/sites/default/server_files/files/Outcomes-Based%20Funding%20Report%20\(Final\).pdf](https://www.insidehighered.com/sites/default/server_files/files/Outcomes-Based%20Funding%20Report%20(Final).pdf).
6. Johnstone, D. Bruce (2015). *Financing American Higher Education in the 21st Century: What Can the United States Learn From Other Countries?* URL: <https://www.luminafoundation.org/files/resources/financing-american-higher-education.pdf>.
7. *The Constitution of the United States: A Transcription*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/constitution-transcript>.
8. *Amendment X to the U.S. Constitution*. URL: <https://www.archives.gov/founding-docs/bill-of-rights-transcript#toc-amendment-x>.
9. *Higher Education Act of 1965*. URL: <https://legcounsel.house.gov/Comps/Higher%20Education%20Act%20Of%201965.pdf>.
10. U.S. Department of Education. URL: <https://www.ed.gov/>.
11. Public Law No. 92-318, 86 Stat. 235. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-86/pdf/STATUTE-86-Pg235.pdf>.
12. American Association of State Colleges and Universities (2019). *Public Policy Agenda*. URL: <http://www.aascu.org/policy/public-policy/2019PPAFullVersion.pdf>.
13. American Association of State Colleges and Universities. URL: <https://aascu.org/>.
14. California Constitution Article IX Education. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displaySection.xhtml?lawCode=CONS§ionNum=SEC.%209.&article=IX.

15. McFarland, J., Hussar, B., Zhang, J., Wang, X., Wang, K., Hein, S., Diliberti, M., Forrest Cataldi, E., Bullock Mann, F., and Barmer, A. (2019). *The Condition of Education 2019* (NCES 2019-144). U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics. URL: <https://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2019144>.

Vlasova I. V. Higher education funding of the United States of America

The analysis of legislative support of higher education of the USA is carried out. It is defined, that higher education policy is decentralized. Higher education is based on the fundamental value of academic freedom, which is a key component of the quality of education. Differences between the states regarding the general management structure in terms of the distribution of responsibilities and powers between the executive and legislative bodies are identified. Specialized bodies are responsible for the overall state policy of higher education (for example, the State Council for Higher Education or the Commission on Higher Education). There are bodies in charge of managing higher education institutions and coordination of higher education systems. Each state has its own Constitution and legislation on higher education. The state government mainly funds higher education through direct subsidies and plays the dual role of «supervisor of public interests» and «provider of higher education services» and provides targeted financial support for students. Higher education funding in the United States is characterized by variability and contains government funding (at the federal, state and local governments' levels), private funding (corporations, charities), higher education institutions' own financial resources (revenues from higher education services, property, medical activity, auxiliary services). The structure of revenues of higher education institutions by sources and types of institutions (public and private (nonprofit and for-profit)) is analyzed. It is found that the largest share of government grants, contracts and allocations in the structure of public higher education funding.

Key words: institutional autonomy, grants, loans, sources of funding, funding model, financial support, financial autonomy of the university.

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.13>

Газарін М. І.

МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Висвітлено сутність поняття «модель», «моделювання», «наукове моделювання», проаналізовано погляди науковців щодо створення моделі виховної системи.

Метою статті є розкриття особливостей моделювання та обґрунтування моделі виховної системи закладу загальної середньої освіти.

Поняття «модель» трактується як уявно представлена або матеріально реалізована система, що відображає та відтворює об'єкт (явище, процес) таким чином, що її вивчення дає повну інформацію про даний об'єкт; схарактеризовано вимоги, що забезпечують ефективність створеної моделі (адекватність, точність, універсальність, доцільність).

Виховну систему закладу загальної середньої освіти інтерпретуємо як комплекс взаємодіючих та взаємозумовлених основних компонентів (виховна мета, концепція, завдання, суб'єкти (учні, педагоги, батьки), життєвий простір (системоутворююча діяльність, спілкування, відносини, управління, самоуправління, взаємодія), що становить цілісну соціально-педагогічну структуру і забезпечує у процесі свого функціонування та розвитку становлення, реалізацію і самореалізацію особистості, її життєздійснення у фізичній, психічній, соціальній і духовній сферах.

Запропоновано авторську модель виховної системи закладу загальної середньої освіти, що в узагальненому вигляді може відображати різноманітні типи виховних систем. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі моделювання та проектування виховної системи закладу загальної середньої освіти.

До перспективних напрямів досліджень даної проблеми належить, зокрема, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, сучасних теоретико-методологічних підходів до проектування та моделювання виховної системи школи.

Ключові слова: виховання, система, виховна система, виховна система закладу загальної середньої освіти, модель, модель виховної системи, моделювання, наукове моделювання, моделювання виховної системи.

Як зазначається в концепції Нової української школи, функціонування закладів загальної середньої освіти буде здійснюватись на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, що дає змогу забезпечити потреби, здібності, інтереси кожної дитини; реалізувати на практиці принцип дитиноцентризму [5]. На наш погляд, ефективність потенціалу виховної системи школи, де найвищою цінністю виховної діяльності є дитина, не викликає сумнівів.

Відповідно, актуалізується проблема моделювання виховних систем закладів загальної середньої освіти.

У дослідженнях основоположника загальної теорії систем (General System Theory) Людвіга фон Берталанфі стверджується, що «системи всюди, і існує глибинна спільність їхньої поведінки <...> в останні десятиліття «система» стала ключовим поняттям у науковому дослідженні» [11, с. 134]. Науковець визначав систему як сукупність взаємодіючих елементів, що знаходяться у певних відносинах один з одним та середовищем [11].

Наукові засади становлення та розвитку виховних систем висвітлено в працях В. Кабуша, Л. Новікової, В. Оржеховської, Г. Сороки, Є. Степанова, Т. Федорченко та ін.

Проблематика моделювання, розробка та використання моделей у освітньому процесі знайшла відображення у працях І. Єрмакова, О. Коберника, Н. Селіванової, В. Созонова, В. Штоффа та ін.